

УДК 265.365.236

Тредіт В.Є.,
здобувач¹
Харківський національний аграрний
університет імені В.В. Докучаєва

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Розвиток будь-якого підприємства залежить від ефективності використання всіх наявних ресурсів. Наявність певних обсягів ресурсів є найважливішою умовою ефективного ведення господарства і взагалі здійснення процесу виробництва. Ресурсний потенціал служить матеріальною основою виробничих можливостей господарств. У зв'язку з цим все більшої актуальності набувають питання формування та ефективного використання ресурсного потенціалу підприємств з метою підвищення конкурентоспроможності сільського господарства та національної економіки в цілому. Розв'язання проблеми формування ресурсного потенціалу пов'язане з процесом його використання, що у свою чергу, потребує оцінювання ефективності використання потенціалу. Саме науково-теоретична та практична значимість указаних проблем обумовила актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування і ефективного використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств присвятили свої наукові праці такі відомі економісти: Андрійчук В.Г., Гайдучий П.І., Месель-Веселяк В.Я., Нелеп В.Н., Пасхавер Б.Й., Саблук П.Т., Трегобчук В.М., О. В Ульяновко, [1-8] та інші. Наявність дискусійних проблем, а також об'єктивна необхідність визначення головних чинників та оцінки ефективного використання ресурсного потенціалу свідчить про актуальність теми, і зумовило вибір напряму дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз та теоретико-методичне обґрунтування підходів до оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств Харківської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність використання аграрного ресурсного потенціалу можна виразити обсягом виробництва валової продукції на одиницю аграрного ресурсного потенціалу. Дослідження теоретичних і методичних засад формування ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства та визначення рекомендацій щодо підвищення ефективності його використання необхідно для підвищення ефективності діяльності як окремого підприємства, так і всієї галузі сільського господарства в рамках регіону і всієї країни.

Одним із складових елементів ресурсного потенціалу є земля. Вона активно впливає на процес виробництва, є його найважливішим складовим елементом, базою для органічного поєднання інших виробничих ресурсів. Динаміка окремих показників ефективності використання виробничих ресурсів в сільськогосподарських підприємствах має різноспрямовані тенденції, що не дозволяє зробити однозначний висновок про зміну рівня ефективності.

Необхідною умовою підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств в цілому є підвищення ефективності використання і інших його складових. Аналіз одиничних (часткових) показників ефективності використання окремих виробничих ресурсів доповнений оцінкою узагальнених показників ефективності використання ресурсного потенціалу, до яких належать: віддача ресурсного потенціалу, його рентабельність та рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва (табл. 1).

Аналіз показників табл. 1 дозволив зробити висновок про підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу в сільгоспідприємствах Харківської області за 2000-2011 рр.

Так, віддача ресурсного потенціалу за валовою продукцією зросла на 52,6%, за товарною продукцією – в 6,4 рази, рентабельність ресурсного потенціалу збільшилась з -0,02% у 2000 р. до 3,6% у 2011 р. Свідченням покращення ефективності використання ресурсного потенціалу є також динаміка показника рентабельності сільськогосподарського виробництва, який за досліджуваних період збільшився з 2,7 до 27,5%, тобто на 24,8 відсоткового пункту, у тому числі галузі тваринництва – на 41,1 відсоткового пункту.

¹ Науковий керівник – Ульяновко О.В., д.е.н., професор, член-кореспондент НААН України

Таблиця 1

Ефективність використання ресурсного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах Харківської області

Показник	Рік					2011 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2009	2010	2011	
Віддача ресурсного потенціалу, грн:						
за валовою продукцією	0,133	0,244	0,166	0,140	0,203	152,6
за товарною продукцією	0,026	0,059	0,115	0,125	0,166	В 6,4 р.
Рентабельність (збитковість) ресурсного потенціалу, %	-0,02	0,8	0,4	1,9	3,6	+3,62
Рівень рентабельності с.-г. виробництва - всього, %	2,7	4,2	3,2	17,6	27,5	+24,8
у тому числі:						
рослинництва	39,3	9,8	6,3	23,3	36,7	-2,6
тваринництва	-35,9	-4,3	-5,8	5,2	5,2	+41,1

Джерело: розраховано автором за формою № 50-сг. – Основні показники виробничо-фінансової діяльності сільськогосподарських підприємств Харківської області за 2000-2011 рр.

У розрізі адміністративних районів Харківської області найвищого показника віддачі ресурсного потенціалу за валовою продукцією у 2011 р. було досягнуто у підприємствах Харківського (0,368) та Купянського (0,214) районів, найнижчого – у господарствах Сахновщинського району – 0,124. За виходом товарної продукції на 1 грн вартості ресурсного потенціалу на першому місці у 2011 р. опинилися підприємства Харківського та Барвінківського районів (0,436 та 0,220 відповідно), на останньому місці – підприємства Сахновщинського району із показником 0,082 грн. Найвищого показника рентабельності ресурсного потенціалу досягли господарства Харківського та Барвінківського районів (11,5 та 7,5% відповідно), найнижчого – господарства Чугуївського (-1,4%) та Сахновщинського (1,0%) районів. Таким чином, за сукупністю узагальнюючих показників найвищої ефективності використання ресурсного потенціалу у 2011 р. було досягнуто в підприємствах Харківського району, найнижчої – в підприємствах Сахновщинського району.

Аналіз цих показників в розрізі окремих підприємств Харківської області показав, що найвищого показника віддачі ресурсного потенціалу за валовою продукцією досягнуто в ТОВ «ТБ «Богодухівська птахофабрика» Харківського району (0,926 грн) та ТОВ «Курганський бройлер» Балаклійського району (0,622 грн), найнижчого – в ДП «Лозівський кінний завод № 124» Лозівського району (0,005). Найвищий рівень віддачі ресурсного потенціалу за товарною продукцією був зафіксований в ТОВ «ТБ «Богодухівська птахофабрика» Харківського району (1,124 грн) та ТОВ АФ «Українське насіння» Кегичівського району (0,642 грн), найнижчий – у ДП «Лозівський кінний завод № 124» Лозівського району (0,026 грн) та ДП ДГ «Комсомолец» НАН Лозівського району.

За рівнем рентабельності ресурсного потенціалу у 2011 р. на першому місці ТОВ АФ «Українське насіння» Кегичівського району (45,7%), ТОВ «ТБ «Богодухівська птахофабрика» Харківського району (32,3%) та ТОВ «Федорівське» Великобурлуцького району (15,4%), на останньому місці – ТОВ «Балаклійське птахівництво» Балаклійського району із рівнем збитковості ресурсного потенціалу -33,7%, ПАТ «АК «Слобожанський» Чугуївського району (-11,2%) та ДП «Лозівський кінний завод № 124» Лозівського району (-7,1%).

З наведених даних бачимо, що як найвищих, так і найнижчих показників ефективності використання ресурсного потенціалу досягли підприємства, що займаються виробництвом продукції тваринництва. Однак усереднення показників по групах підприємств з різним напрямом спеціалізації показало, що найбільш ефективно ресурсний потенціал використовується в господарствах з тваринницьким напрямом спеціалізації (табл. 2). Дані підприємства мають найбільші значення як віддачі ресурсного потенціалу, так і його рентабельності. А от виділити підприємства, які найменш ефективно використовують ресурсний потенціал, виявилось вкрай складно у зв'язку із різноспрямованістю значень окремих показників.

Проведений аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах Чугуївського району Харківської області за 2011 р. показав, що найвищої віддачі ресурсного потенціалу як за валовою, так і за товарною продукцією досягнуто у ЗАТ «Тепличний», що займається виробництвом овочів закритого ґрунту. У той же час, найбільша сума прибутку з розрахунку на 1 грн. ресурсного потенціалу була отримана у СВК «Вітязь» (4,3%) та ТОВ А/Ф «Зоря» (3,8%). Встановлено, що найбільш ефективно ресурсний потенціал використовують СВК «Вітязь», ТОВ «Агросервіс» ЛТД та ТОВ А/Ф «Надія», в структурі виробництва яких представлена як галузь

рослинництва, так і галузь тваринництва, найменш ефективно – ТОВ «А/Ф Каяри» та ПСП «Зарожнянське», які спеціалізуються на виробництві виключно продукції рослинництва.

Таблиця 2

Ефективність використання ресурсного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах Харківської області з різним напрямом спеціалізації, 2011 р.

Напрямок спеціалізації	Кількість підприємств	Віддача ресурсного потенціалу, грн.:		Рентабельність (збитковість) ресурсного потенціалу, %
		за валовою продукцією в постійних цінах 2010 р.	за товарною продукцією	
Рослинництво	58	0,150	0,178	3,9
Тваринництво	6	0,650	0,546	12,0
Змішане сільське господарство	130	0,170	0,136	2,0
<i>у тому числі:</i>				
Р-Т	105	0,168	0,133	2,4
Т-Р	25	0,174	0,151	0,1
В середньому по області	194	0,174	0,157	2,7

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Харківській області

Оскільки потенціал виражає здатність, можливість досягнення визначених цілей, то важливим є дослідження ступеня (міри) реалізації цієї можливості, тобто ступеня використання ресурсного потенціалу. У зв'язку з тим, що сільгосппідприємства виробляють продукцію різних підгалузей, набір яких до того ж в кожному окремому господарстві може бути різний, при визначенні ступеня реалізації ресурсного потенціалу з метою уникнення некоректності в порівняннях слід враховувати виробничий напрям підприємства (табл. 3).

Таблиця 3

Ступінь використання ресурсного потенціалу сільськогосподарськими підприємствами Чугуївського району Харківської області, 2011 р.

Підприємство	Напрямок спеціалізації	Ступінь використання ресурсного потенціалу, % :		
		за валовою продукцією в постійних цінах 2010 р.	за товарною продукцією	за прибутком (рентабельністю)
ВАТ «Агрокомбінат «Слобожанський»	Т-Р	52,4	65,6	-*
ТОВ «Агросервіс» ЛТД	Р-Т	54,7	46,7	38,9
ТОВ А/Ф «Надія»	Р-Т	54,2	34,8	30,1
ТОВ А/Ф «Іванівський лан»	Р-Т	33,6	29,5	27,0
ТОВ А/Ф «Базаліївський колос»	Р-Т	42,3	33,0	7,3
СТОВ «Маяк»	Р-Т	29,0	27,9	5,1
ТОВ А/Ф «Зоря»	Р-Т	32,0	30,7	40,5
СТОВ «Колос 2000»	Р-Т	29,8	28,6	31,0
ТОВ А/Ф «Лебежанська»	Р-Т	34,8	29,6	14,6
ДП «Агроресурс»	Р	28,2	5,4	3,1
ПСП «Зарожнянське»	Р	15,7	2,2	2,1
ТОВ А/Ф «Чугуївська»	Р	25,5	11,5	3,7
ПП «Ясіон»	Р	24,1	14,5	2,2
СВК «Вітязь»	Р	53,3	34,0	9,5
ЗАТ «Тепличний»	Р	100,0	82,7	-
ТОВ «А/Ф Каяри»	Р	7,3	5,6	0,3
ТОВ «Новопокровка»	Р	17,9	12,0	4,2
ТОВ «А/Ф Репіна»	Р	34,8	21,9	2,3
ПСП «Благодатне»	Р	13,1	6,2	1,6
СТОВ «Агротрон»	Т	0,5	33,2	-

* – дані неспівставні за рахунок отриманого підприємствами збитку

Джерело: власні розрахунки автора

З таблиці 3 видно, що найвищий ступінь реалізації ефективності використання ресурсного потенціалу спостерігається в ЗАТ «Тепличний», найнижчий – в ТОВ «А/Ф Каяри». Крім того слід відмітити, що підприємства рослинницько-тваринницької та тваринницько-рослинницької групи мають вищий рівень реалізації ресурсного потенціалу, ніж підприємства виключно рослинницького напряму спеціалізації.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, за досліджуваний період має місце підвищення ефективності використання як окремих виробничих ресурсів (земельних, трудових, матеріально-технічних), так і ресурсного потенціалу в цілому в сільськогосподарських підприємствах Харківської області. Однак, ступінь реалізації ресурсного потенціалу свідчить про його недовикористання та наявність прихованих можливостей, тобто постає необхідність пошуку шляхів підвищення ефективності його використання.

Література

1. Аграрна реформа в Україні / П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.; за ред. П.І. Гайдуцького. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2013. – 779 с.
3. Месель-Веселяк В.Я. Дохідність і розширене відтворення в агропромисловому виробництві / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 12-17.
4. Нелеп В.М. Планування на аграрному підприємстві : підручник / В.М.Нелеп. – К. : КНЕУ, 2000. – 372 с.
5. Пасхавер Б.Й. Аграрный ресурсный потенциал Украины / Б.Й. Пасхавер, П.Ф. Веденичев. – К. : Наукова думка, 2001. – 311 с.
6. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство: монографія / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 632 с.
7. Трегобчук В.М. Відтворення та ефективно використання ресурсного потенціалу АПК (теоретичні та практичні аспекти) / В. Трегобчук, А. Юзефович, Д. Крисанов, О. Попова, В. Прадун, Н. Скурська. – К. : Інститут економіки НАН України, 2003. – 259 с.
8. Ульяновченко О.В. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: управлінський аспект : монографія / О.В. Ульяновченко. – Суми: Довкілля, 2009. – 383 с.

УДК 631.1:338.43:332.1

Гасуха Л.О.,
аспірант

Луцький національний технічний університет

РОЗВИТОК АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ РЕГІОНУ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Розвиток агропромислового комплексу є основною передумовою забезпечення продовольчої безпеки в країні, і в першу чергу, в регіонах, що обумовлюється різноманітністю природно-кліматичних умов, соціально-економічним становищем окремих територій, демографічною ситуацією. Потреби в продовольстві кожної конкретної людини повинні задовольнятися там, де вона живе [1, с.4].

Дослідження цієї теми є актуальним саме на регіональному рівні, тому що:

- по-перше, вирішення продовольчої безпеки держави здійснено лише тоді, коли продовольчий достаток досягається в усіх без виключення регіонах;
- по-друге, присутня значна територія країни та різноманітність природно-кліматичних умов;
- по-третє, середні значення коефіцієнтів, що характеризують продовольчу безпеку держави, не відображають реальної ситуації в регіонах, а, як показують результати досліджень, коефіцієнти міжрегіональних співвідношень сягають десятків, а по деяких показниках - сотень, що свідчить про значну диференціацію регіонів України за рівнем виробництва, споживання та забезпечення продовольчої безпеки;
- по-четверте, методи регулювання продовольчої безпеки для кожного регіону є специфічними, залежно від фактичного рівня продовольчої безпеки, наявних та можливих загроз, а